

№ 02 (691)
Студзень 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

👉 **Памятаць: пісьменнік, павязаны з Жлобіншчынай** – *стар. 2*

👉 **Даследчык: «прастата патрабуе сапраўднага майстэрства»** – *стар. 4*

👉 **Выданне: 40 гадоў «Арганаўтаў мінулага», сабраныя ў адной кнізе** – *стар. 5*

Фота з obitel-minsk.by

Удзельнікі і госці IV Міжнароднага Каляднага фестывалю батлечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»

Дзе варта пабываць

Першы адкрыты конкурс беларускага народнага спеўнага і музычна-інструментальнага выканальніцтва «Згукі мінуўшчыны»

адбудзецца 24 студзеня 2018 года, а 15-й гадыне, у памяшканні сярэдняй школы № 1 г. Мінска (вул. Чкалава, 3 а).

Заснавальнікі і арганізатары конкурсу: Упраўленне адукацыі адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска; Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска; кафедра этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў; грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры».

Конкурс «Згукі мінуўшчыны» праводзіцца ў адпаведнасці з раённай адукацыйна-культурнай праграмай «Традыцыйная культура і моладзь», зацверджанай упраўленнем адукацыі, спорту і турызму Кастрычніцкага раёна г. Мінска з мэтай патрыятычнага і мастацкага выхавання дзяцей і моладзі на гісторыка-культурных каштоўнасцях Бацькаўшчыны; вывучэння і трансляцыі рэгіянальных (лакальных) харэаграфічных традыцый; папулярызаванні традыцыйных формаў вольнага часу маладога пакалення.

Праграма конкурсу

15.00 – 16.30 I аддзяленне. «Народнае спеўнае выканальніцтва»

16.30 Прэзентацыя мастацкай праграмы Народнага ансамбля музыкі, танца і песні «Рэй» Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка

Мастацкі кіраўнік Віктар Васіленя

17.20 II аддзяленне. «Народнае музычна-інструментальнае выканальніцтва»

17.20 – 18.30 Інтэрактыўная спеўна-забаўляльная праграма фальклорнага калектыву «Мілавіца» Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска

Мастацкі кіраўнік Марыя Снітко

Даведкі: Кацярына Аляксандраўна Фядотава (017) 216 22 63; (029) 167 62 77; e-mail: oktcvr@minsk.edu.by; г. Мінск, вул. Чкалава, 1, пакой 4, Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска.

Падпісання

на «Краязнаўчую газету»

Можна з любога месяца

індывідуальны – 63320 вядомасны – 633202

На тым тыдні...

✓ 311 на 14 студзеня ў Свята-Елісавецкім манастыры ў Мінску пад дэвізам «З льялкай да Бога» праходзіў Міжнародны Калядны фестываль батлечных і лялечных тэатраў «Нябёсы». У ім удзельнічалі 20 тэатральных калектываў з Беларусі, Вялікабрытаніі, Германіі, Літвы, Расіі, Украіны, Эстоніі. Напярэдадні

фестывалю была зладжаная «Школа батлейкі» – своеасаблівы метадычны дзень для даследчыкаў і спецыялістаў батлейкавай справы. Была прачытана лекцыя «Біблейская сімволіка батлейкі» і паказаная эксперыментальная батлейка «Стварэнне свету», прайшлі майстар-класы па вырабе лялек і дэкарацыяў ды інш.

✓ 13 студзеня ў музеі «Ложыцкая сядзіба», філіяле

Музея гісторыі горада Мінска, адбыўся Калядны баль у Ложыцкай сядзібе. Калядны баль – адна з самых папулярных пляхецкіх забаваў у Беларусі 1-й паловы XIX стагоддзя. Бальны танец адыгрываў важную ролю ў жыцці грамадства, нараджаў хвацкія паміж людзьмі, ім можна было паказаць непавагу да чалавека і нават замацаваць важныя пагадненні. І сёння танец не страціў свайго значэння, дзякуючы яму госці балю змоглі зазірнуць у чароўнае XIX стагоддзе.

✓ 15 студзеня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася фотавыстаўка Уладзіміра Сцяпана «Паштоўкі з вёскі».

Традыцыя мінулых стагоддзяў дасялаць сябрам з вандровак паштоўкі з выявамі адметных мясцінаў сёння ўжо не вельмі актуальная. Амаль кожны мае магчымасць захаваць у памяці тое, што яго ўразіла, і падзяліцца гэтым з усім светам пры дапамозе ўласнага тэлефона. Мастак, пісьменнік У. Сцяпан дасялае сябрам свае паштоўкі з вёскі Старынка і яе ваколіцаў, што на Віцебшчыне. «Малая рэчка Ушачка», «Маркава гара», «Блакiтны кастрычнік», «Добрая суседка Паўлаўна», «До-

ма нікога няма, бачыш...» – назвы фотарацаў адлюстроўваюць адметныя погляды аўтара на гэтыя мясціны, яго любоў і захапленне.

✓ 17 студзеня ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася персанальная выстаўка Анастасіі Балыш «Таямніцы святла».

А. Балыш – маладая мастачка, якая пасляхова ўдзельнічае ў міжнародных і рэспубліканскіх выстаўках, ілюструе дзіцячыя кнігі. Больш за дзесяць кніжак з яе ілюстрацыямі ўжо выданыя ў Беларусі і ЗША. Яе працы захоўваюцца ў Мядзельскім музеі народнай славы, у калекцыі карцінаў «Tears of Harpiness» у Оксфардскім універсітэце (Вялікабрытанія), у Музеі-запаведніку «Заслаўе», прыватных калекцыях.

✓ 18 студзеня ініцыятыва «Спеўны сход» адкрыла новы сезон спеўна-танцавальнай фольк-вечарынай на матывах старадаўняга абраду «Жаніцтва Цярэшкі». Ён ладзіўся для маладых людзей, каб паспрыць стварэнню параў, і праходзіў у форме гульні з песнямі-цярэшкамі і парнымі танцамі. «Спеўны сход» правёў арганізатар праекта Сяргежук Доўгушаў, а навукаў удзельнікаў старадаўнім танцам этнахарэограф Сяргей Выскварка.

Будзём памятаць мы...

Пра родную Жлобіншчыну ён думаў пастаянна

Пайшоў з жыцця п'сьменнік, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, ганаровы грамадзянін горада Жлобіна **Уладзімір ФЕДАСЕЕНКА** (22.04.1926 – 03.01.2018).

Найперш Уладзімір Канстанцінавіч быў патрыётам Бацькаўшчыны. Калі ў 1941-м на родную зямлю прыйшоў вораг, нашаму земляку было ўсяго 15 гадоў. Але Уладзімір адразу ўзяў у рукі зброю і змагаўся з захопнікамі ў партызанках, быў разведчыкам, узначальваў дыверсійную групу – значыць, знаходзіўся на самым пераднім краі барацьбы. Быў паранены. У 17 гадоў за праўленую мужнасць яго ўзнагародзілі ордэнам Чырвонай Зоркі (ці ёсць яшчэ прыклад, калі б у такім узросце беларус атрымаў такую высокую баявую ўзнагароду?), пазней – ордэнам Айчыннай вайны I ступені, медалямі «Партызану Айчыннай вайны» I і II ступеняў (таксама – рэдка выпадак).

Барацьба з нямецка-фашысцкімі акупантамі стала асноўнай тэмай яго літаратурнай творчасці. Пры гэтым усе ваенныя раманы У. Федасеенкі («Дубовая града», «Віхры на скрыжаваных», у пэўнай ступені і роман «Пасля смерчу», а таксама апошні, пра родныя мясціны, – «Мутныя росы») па сваім змесце глыбока аўтабіяграфічныя. Успамінаючы грозныя ваенныя гады, аўтар пісаў на старонках жлобінскай раёнкі: «Хочацца шчыра падзякаваць землякам, якія дапамагалі мне выжыць у гады ваеннага ліхалецця. На маёй зямлі не сустрэлася ніводнага здрадніка, які б прадаў разведчыка-дыверсанта. Наадварот, многія людзі

У. Федасеенка (злева) і аўтар артыкула (2007 г.)

папарэджвалі мяне аб небяспецы, хавалі».

У. Федасеенка пасля вайны стала жыць у Мінску, але часта наведваўся на радзіму – на Жлобіншчыну, дзе быў жадным госцем. Тут яго ведалі, любілі і паважалі, абавязкова штогод запрашалі на святкаванні Дня Перамогі і на чарговія ўгодкі вызвалення Жлобіна ад акупантаў – 26 чэрвеня. Яго запрашалі і ў родную Морвальскую школу, іншыя школы раёна. У. Федасеенка вельмі любіў сустракацца са школьнікамі, яны былі ўважлівымі слухачамі. Аўдыторыю Уладзімір Канстанцінавіч мог трымаць гадзінамі тым, як расказваў праўду пра вайну.

Мне пашчасціла быць блізка знаёмым з гэтым чалавекам звыш дваццаці гадоў.

Часта У. Федасеенка перад тым як адправіцца ў дарогу, тэлефанаваў мне, каб сустрэцца. Ён не раз паўтараў:

– Пра родны край я думаю пастаянна. На Жлобіншчыне я нарадзіўся, змагаўся з ворагам, чэрпаў матэрыялы для сваіх твораў. І ва ўсіх маіх кнігах адна праўда.

...Пахавалі Уладзіміра Федасеенку на Паўночных могілках у Мінску з ваеннымі ўшанаваннямі, з аружэйным салютам. На пахаванні была і дэлегацыя Жлобінскага раёна – прадстаўнікі райвыканкома, Морвальскай школы і грамадскасці раёна.

Памяць аб нашым земляку мы захаваем у сваіх сэрцах.

*Мікалай ШУКАНАЎ,
супрацоўнік жлобінскай раённай
«Новай дзень», краязнавец*

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячна нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыю да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце **.rtf**, як варыянт – **.doc**, але не **.docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатны AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова – захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прыпамем Arial, 13 пунктаў), паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаасцю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфрувайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у кан-

чатковай публікацыі не ўкраслася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павінны быць захаваныя ў фармаце **.jpg** (**.jpeg**) або **.tiff**. Пажадана **300 кропак** на цалю (dpi), дапускаецца не меней за **1024 пікселяў** па большым баку ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба устаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённыя і зычлівыя.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

Сёлета спаўняецца

(Падаецца ў зваротна-храналагічным парадку)

(Заканчэнне. Пачатак у № 1)

Скірмунт Генрык (1868, Іванаўскі р-н – 1939), паэт, кампазітар – 150 гадоў з дня нараджэння.

Чарноцкі Стэфан (1878, Віленшчына – 1947), геолог, падарожнік – 140 гадоў з дня нараджэння.

Бярнацкая Марыяна (1888 – 1943), блажэнная Рымска-Каталіцкага Касцёла – 130 гадоў з дня нараджэння.

Віцебская школа-майстэрня Ю. Пэна (1898 – 1918), прыватная школа малявання і жывапісу – 120 гадоў з часу стварэння.

Гарбаценка Міхаіл Кузьміч (1908, Бялынічы – 1989), педагог, заслужаны настаўнік Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

Віцебскі дзяржаўны музычны каледж імя І.І. Салярцінскага (1918) – 100 гадоў з часу заснавання.

Рудабельская рэспубліка (1918 – 1920), назва Рудабельскай і суседніх валасцей Бабруйскага павета, дзе на працягу ўсяго перыяду акупацыі Беларусі войскамі Германіі і Польшчы захоўвалася савецкая ўлада, – 100 гадоў з пачатку існавання.

Дзіцячае кіно (1928) – 90 гадоў з часу здымак першай мастацкай карціны для дзяцей «Грышка-свінапас».

Белаазёрск (1958), горад у Бярэзавіцкім раёне Брэсцкай вобласці – 60 гадоў з часу заснавання.

Сімфанічны аркестр Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь (Мінск; 1958) – 60 гадоў з часу стварэння.

Гомельскі дзяржаўны тэатр лялек (Гомель; 1968) – 50 гадоў з часу заснавання.

«Ельня» (Мёрскі і Шаркаўшчынскі р-ны; 1968), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 50 гадоў з часу стварэння.

«Заазер'е» (Бялыніцкі р-н; 1968), гідралагічны заказнік рэспубліканскага значэння – 50 гадоў з часу стварэння.

«Летапіс» (Мінск; 1968), студыя дакументальнага кіно Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» – 50 гадоў з часу стварэння.

Музей гісторыі і культуры горада Наваполацка (Полацкі р-н; 1968) – 50 гадоў з часу адкрыцця.

Полацкі дзяржаўны ўні-

версітэт (Наваполацк; 1968) – 50 гадоў з пачатку дзейнасці.

«Радастаўскі» (Драгічынскі р-н; 1978), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 40 гадоў з часу стварэння.

«Слоніўскі» (Слоніўскі р-н; 1978), біялагічны заказнік рэспубліканскага значэння – 40 гадоў з часу заснавання.

«Чатыры чвэрці» (Мінск; 1993), выдавецтва, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (1996) – 25 гадоў з часу стварэння.

Літаратурны музей М.І. Гарэцкага (Мсціслаўскі р-н; 1993), філіял Мсціслаўскага раённага гісторыка-археалагічнага музея – 25 гадоў з часу адкрыцця.

Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі (Малдзечна; 1993) – 25 гадоў з пачатку правядзення.

«Сялява» (Крупскі і Чашніцкі р-ны; 1993), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 25 гадоў з часу заснавання.

«Альманскія балоты» (Столінскі р-н; 1998), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 20 гадоў з часу заснавання.

«Анімабука» (Магілёў; 1998), міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў – 20 гадоў з пачатку правядзення.

«Астравы Дулебы» (Бялыніцкі і Клічаўскі р-ны; 1998), гідралагічны заказнік рэспубліканскага значэння – 20 гадоў з часу заснавання.

«Берагіна» (Акцябрскі; 1998), рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва – 20 гадоў з пачатку правядзення.

«Замкавы лес» (Ваўкавыскі р-н; 1998), біялагічны заказнік рэспубліканскага значэння – 20 гадоў з часу заснавання.

«Зямля пад белямі крыламі» (Мазыр; 1998), міжнародны фестываль юных талентаў – 20 гадоў з пачатку правядзення.

«Сарачанскія азёры» (Астравецкі р-н; 1998), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 20 гадоў з часу стварэння.

«Стронга» (Баранавіцкі р-н; 1998), ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння – 20 гадоў з часу стварэння.

Праваслаўны календар

Дванадзятая пераходныя святы	
1 красавіка	Уваходжанне Госпада в Іерусалім (Вербная нядзеля)
8 красавіка	Пасха (Вялікдзень)
17 мая	Ушэсце Гасподняе
27 мая	Дзень Святой Тройцы. Пяцідзятніца
Дванадзятая непераходныя святы	
7 студзеня	Нараджэнне Хрыстовае
19 студзеня	Хрышчэнне Гасподняе
15 лютага	Грамніцы (Спатканне Гасподняе)
7 красавіка	Дабравешчанне Прасвятой Багародзіцы
19 жніўня	Праабражэнне Гасподняе
28 жніўня	Успенне Прасвятой Багародзіцы
21 верасня	Нараджэнне Прасвятой Багародзіцы
27 верасня	Узвіжанне Крыжа Гасподняга
4 снежня	Увядзенне ў храм Прасвятой Багародзіцы
Вялікія святы	
14 студзеня	Абрэзанне Гасподняе і памяць Свц. Васілія Вялікага
7 ліпеня	Нараджэнне Іаана Прадцечы
12 ліпеня	Святых першавярхоўных апосталаў Пятра і Паўла
11 верасня	Усекнавенне галавы Іаана Прадцечы
14 кастрычніка	Покрыва Прасвятой Багародзіцы
Іншыя святы	
17 чэрвеня	Сабор Беларускіх святых
28 кастрычніка	Сабор Новапакітнікаў Беларускіх
Шматдзённыя пасты	
Вялікі пост	з 19 лютага да 7 красавіка
Пятроў пост	з 4 чэрвеня да 11 ліпеня
Успенскі пост	з 14 па 27 жніўня
Пост перад Нараджэннем Хрыстовым (Піліпаў пост)	з 28 лістапада да 6 студзеня 2019 г.
Аднадзённыя пасты	
Серада і пятніца на працягу ўсяго года, за выключэннем усёднх тыдняў і Каляднага перыяду.	
Навячэр'е Богаўлення	18 студзеня
Усекнавенне галавы Іаана Прадцечы	11 верасня

Узвіжанне Крыжа Гасподняга	27 верасня
Усёдныя тыдні (па серадах і пятніцах посту няма)	
Калядны перыяд	з 7 па 17 студзеня
Мытара і фарысея	з 28 студзеня па 3 лютага
Сырны (Масленічны)	з 12 па 18 лютага
Пасхальны (Светлы)	з 8 па 14 красавіка
Тройці	з 27 мая па 2 чэрвеня
Дні асаблівага памінання спачылых	
Субота мясапусная	10 лютага
Субота 2-га тыдня Вялікага посту	3 сакавіка
Субота 3-га тыдня Вялікага посту	10 сакавіка
Субота 4-га тыдня Вялікага посту	17 сакавіка
Радаўніца	17 красавіка
Памінане спачылых воінаў	9 мая
Субота Траецкая	26 мая
Субота Дзімітрыеўская	3 лістапада
Трапеза ў святы	
Паводле Царкоўнага статута, у святы Нараджэння Хрыстовага і Богаўлення, калі яны прыпадаюць на сераду і пятніцу, посту няма. У Навячэр'е Нараджэння Хрыстовага, Навячэр'е Богаўлення, у святы Узвіжання Крыжа Гасподняга і Усекнавення галавы Іаана Прадцечы дазваляецца ежа з алеем. У святы Спаткання Гасподняга, Праабражэння Гасподняга, Успення, Нараджэння і Покрыва Прасвятой Багародзіцы, Увядзення Яе ў храм, Нараджэння Іаана Прадцечы, апосталаў Пятра і Паўла, Іаана Багаслова, калі яны прыпадаюць на сераду і пятніцу, а таксама ў перыяд ад Пасхі да Сёмухі (Тройцы) у сераду і пятніцу дазваляецца рыба.	
Не адпраўляецца вяччанне	
Напярэдадні серады і пятніцы ўсяго года (г.зн. па аўторках і чацвяргях)	
Напярэдадні нядзельных дзён (г.зн. па суботах)	
Напярэдадні дванадзятых, храмавых і вялікіх святаў	
На працягу постаў Вялікага, Пятровага, Успенскага і посту перад Нараджэннем Хрыстовым	
На працягу Каляднага перыяду (з 7 да 19 студзеня)	
На працягу Сырнага тыдня (Масленіцы), пачынаючы з Нядзелі мясапуснай, і ў Нядзелю сырапусную	
На працягу Пасхальнага (Светлага) тыдня	
У дні і напярэдадні Усекнавення галавы Іаана Прадцечы – 11 верасня і Узвіжання Крыжа Гасподняга – 27 верасня	

Конкурс

Гісторыя па-за кадрам

Далёка не кожны школьнік, які мае выдатны аднакі на гісторыю Беларусі, ведае падрабязнасці гісторыі сваёй сям'і. І гаворка тут не пра сем пакаленняў – пра ХХ стагоддзе. Сучаснаму школьніку можа стацца неверагодным фактам, што звыклія сёння джынсы яшчэ якіх 30-40 гадоў таму былі дэфіцытам, а тэлевізар пачаў з'яўляцца ў сям'ях усяго толькі ў 1960-х. Таму прынаемя – гісторыя побыту ў Беларусі другой паловы ХХ стагоддзя з'яўляецца маладададанай. Аднак мы можам даведацца пра яе ад непасрэдных сведкаў часу.

Важнай крыніцай інфармацыі з'яўляюцца тагачасныя фотаздымкі і ўспаміны. Сучаснікі тых падзей маюць поўнае права перадаць нам і ўласнае бачанне гісторыі. Іх успаміны дазваляюць паглядзець на гістарычныя падзеі вачыма канкрэтнага чалавека ў кантэксце свайго жыцця, побыту і ўлічыць яго стаўленне да тых ці іншых зменаў у грамадстве, супольнасці.

Да ўдзелу запрашаецца маладзё ад 16 да 25 гадоў. Удзел у конкурсе могуць прымаць: старшакласнікі, навучэнцы, студэнты розных навучальных устаноў, маладыя спецыялісты, маладзёжныя клубы, навучальныя гурткі, секцыі і г.д. На конкурс прымаюцца як індывідуальныя працы, так і групавыя (група не больш за 4-5 чалавек). Працы можна падаваць да 5 мая 2018 г.

Каб прыняць удзел у конкурсе, неабходна на аснове фотаздымка ці серыі фотаздымкаў з сямейнага (публічнага) архіва і інтэрв'ю (гутаркі са сведкам падзей і з'яваў, адлюстраваных на фота) падрыхтаваць даследчую працу.

Даследчыя працы могуць быць прысвечаны розным тэмам, у тым ліку адлюстраванню побыту і штодзённага жыцця, сямейным і мясцовым традыцыям і ўрачыстасцям, традыцыі талакі, адукацыі і

кар'еры, баўленню вольнага часу, рэлігійнаму жыццю. Важна, што ўдзельнік можа не абмяжоўвацца прыкладным пералікам тэмаў і прапаноўваць сваю!

Конкурсная праца павінна ў абавязковым парадку ўключаць у сябе наступныя электронныя дакументы: заяўка ўдзельніка; даследчая праца – яна можа быць прадстаўленая ў выглядзе эсэ (тэкставы файл) або мультымедыянай прэзентацыі; а таксама дадаткі, куды ўваходзяць электронная (ыя) копія (і) фотаздымка (ў) – не больш за 5, на аснове якога (іх) была зроблена праца, інтэрв'ю з рэспандэнтам (амі) – могуць быць у выглядзе тэкставых, аўдыя-, відэафайлаў, запіўнае анкета рэспандэнта.

Для ўдзелу ў конкурсе маюцца даволі простыя патрабаванні: для эсэ (тэкставай працы) мінімальны памер складае 2-3 старонкі (5000 знакаў, без прабелаў), максі-

Па-за кадрам: ад гісторыі сям'і да гісторыі супольнасці

мальны памер 4-5 старонак (10000 знакаў без прабелаў). Для мультымедыянай прэзентацыі агульная колькасць слайдаў 15-25.

Падрыхтаваць сваю працу можна на беларускай (пажадана, бо такія мы можам змяшчаць у нашым выданні. – «КТ») або рускай мовах і даслаць на электронны адрас razakadram@gmail.com. з абавязковай пазнакай «На конкурсе». Неабходныя формы (заяўка і анкета), а таксама падрабязную інфармацыю і мета-

дэчныя матэрыялы можна атрымаць на сайце: <http://www.dvv-international.org.ua/be/belarus/>, а таксама <http://historica.by>.

Пераможцы і іх куратары (кіраўнікі) атрымаюць каштоўныя прызы і дыпломы. Лепшыя працы будуць прадстаўлены на дыямоні ўзнагароджання, а аўтары найлепшых даследчых працаў запрошаны ў Германію ў міжнародны маладзёжны летнік.

Дадамо, што гісторыя – гэта не толькі школьныя прадмет, яна паўсюль. Свет, у якім мы жывем, краіны, супольнасці, сем'і і нават нашыя ўласныя жыцці аказваюцца пад уплывам гісторыі. Беручы ўдзел у конкурсе, можна не толькі пашырыць свае веды па гісторыі, але таксама атрымаць больш глыбокае разуменне аспектаў развіцця гісторыі найноўшага часу, а разам з гэтым авалодаць карыснымі навыкамі, такімі, як самаарганізацыя, пошук, структураванне, ацэнка і прадстаўленне інфармацыі.

Кастусь АНТАНОВІЧ
P.S. Лепшыя працы знойдуць адлюстраванне на старонках «Краязнаўчай газеты».

На спасціжэнне найноўшай гісторыі скіраваны і конкурс «Па-за кадрам: ад гісторыі сям'і да гісторыі супольнасці», што праводзіцца Прадстаўніцтвам зарэгістраванага аб'яднання «Deutscher Volkshochschul-Verband e.V.» (ФВГ) у Рэспубліцы Беларусь у супрацоўніцтве з МГА «Гісторыка» ў рамках праекта «Конкурсы па гісторыі ў Беларусі, Грузіі, Малдове, Украіне» пры падтрымцы Міністэрства замежных спраў Германіі. Храналагічныя рамкі конкурсу абмежаваныя перыядам гісторыі Беларусі другой паловы ХХ ст. (1945–1991 гг.).

Наша гісторыя:

ідэі, падзеі, асобы

Ураджэнец Мазыршчыны, які ўдасканальваў рускую мову

Старажытная мазырская зямля крапае душы і сэрцы многіх людзей сваёй непаўторнай прыгажосцю. Мы ганарымся месцам, адкуль зрабілі першыя крокі ў вялікае жыццё і дзе знайшлі сябе, ганарымся сваімі землякамі, якія пакінулі прыкметны след у гісторыі Мазыршчыны, праславілі яе.

Хочацца ўспомніць і нашых землякоў – вядомых навукоўцаў. Гэта доктар бялагічных навук, акадэмік Пётр Ракіцкі, доктар тэхнічных навук, акадэмік Міхаіл Мацапура, доктар

Канстанцін Былінскі

дзейнасць не атрымала належнага асвятлення ў публіцыстыцы, галіновых энцыклапедыях, таму мы вырашылі запоўніць гэты прабел і пачалі шукаць матэрыялы пра вучонага. Даследавалі шырокі масіў дакументаў, прадстаўлены ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і шэрагу расійскіх бібліятэк, звярталіся таксама да ўспамінаў людзей, якія блізка ведалі нашага земляка і працавалі з ім, да асабістых архіваў яго сваякоў, разглядалі навуковыя артыкулы, датычныя прафесара Былінскага. Вось што мы здолелі высветліць.

К. Былінскі нарадзіўся 10 жніўня 1894 г. у сяле Міхалкі Мазырскага павета Мінскай губерні (цяпер Мазырскі раён Гомельскай вобласці) у сям'і праціера Якіна Пятровіча Былінскага – настаўніка мазырскага сабора і законавучыцеля Мазырскай гімназіі. Маці Аляксандра Андрэеўна Перапечына скончыла Парыжскае жаночае Святой Марыі Магдаліны вучылішча духоўнага ведамства, памерла пры родах апошняга дзіцяці, якое пажыло нядоўга. Якіна Пятровіча застаўся адзін з непаўналетнімі

сынамі, старэйшым з якіх быў Канстанцін.

З 1903 г. Кастусь вучыўся ў Мазырскай гімназіі, якую скончыў з залатым медалём у 1912 г. Паступіў на гісторыка-філалагічны факультэт Варшаўскага ўніверсітэта, а пасля заканчэння першага курса перавёўся ў Маскоўскі ўніверсі-

тэт. У 1916 г., таксама з адзнакай, Канстанцін скончыў ўніверсітэт і стаў выкладчыкам рускай мовы і літаратуры ў Маскоўскім археалагічным інстытуце.

Пасля рэвалюцыі 1917 г. Канстанцін Іакінавіч, як і іншым лінгвістам, давялося вырашаць важную задачу – выкараненне непісьменнасці. Неабходна было выпрацаваць методыку выкладання рускай мовы для дарослых на рабфаках, у савпартшколах, агульнаадукацыйных школах, школах галоўпалітасветы, працоўных ўніверсітэтах.

З 1920-х гг. Канстанцін Былінскі выкладаў рускую мову на Прачысценска-рабфаку (на той час самым буйным у Маскве), вёў заняткі ў ввчэрнім працоўным ўніверсітэце пры 2-м Маскоўскім дзяржаўным ўніверсітэце, дзе ўзначальваў метадычны прадметную камісію па рускай мове, працаваў у сістэме завочнай адукацыі і ў інстытутах павышэння кваліфікацыі пры розных па профілі навуальных устаноў.

Магчыма, у гэты час Канстанцін Іакінавіч ажаніўся з Яўгеніяй Сінябрухавай. У 1923 г. у іх нарадзіўся сын Канстанцін. Наогул, сям'я для К. Былінскага мела велізарнае значэнне: ён і браты Георгій, Рыгор і Іван падтрымлівалі статусны, перапісваліся, сустракаліся ў бацькоўскім доме ў Мазыры, разам адпачывалі ў Геленджыку.

З 1931 г. прафесар Былінскі загадваў кафедрамі беларускай мовы і літаратуры ва

Усеаюзнай планавай акадэміі, на Цэнтральных газетных курсах пры ЦК УКП(б). З сярэдзіны 1930-х гг. К. Былінскі – пастаянны лектар курсаў павышэння кваліфікацыі пры Аб'яднанні дзяржаўных кніжна-часопісных выдавецтваў, на базе якіх пасля быў створаны рэдакцыйна-выдавецкі інстытут. У 1939 г. наш зямляк быў уключаны ва Урадавую камісію па ўпарадкаванні арфаграфіі і пунктуацыі рускай мовы, а затым – у склад падкамісіі, якая падрыхтавала чатыры рэдакцыі «Зводу арфаграфічных і пунктуацыйных правілаў».

Вялікая Айчынная вайна прынесла ў сям'ю Былінскіх

чай лічыць толькі рэкамендацыі, як выкарыстоўваць сродкі мовы, і ўмеў перадаць слухачам сваю цікавасць да жывой мовы, заахвоціў іх да сумесных назіранняў і высноваў. Яго лекцыі па літаратурным рэдагаванні былі ўключаны ў навукальны план рэдакцыйна-выдавецкага інстытута, ператворанага ў 1941 г. у рэдакцыйна-выдавецкі факультэт Маскоўскага паліграфічнага інстытута, дзе Былінскі загадваў кафедрай рэдагавання. Так літаратурнае рэдагаванне набыло статус універсітэцкай дысцыпліны.

У 1944 г. выйшла яго першая кніга па літаратурным рэдагаванні «Асновы і тэхніка літаратурнай працы», у 1948 г. –

Іакінавіч Былінскі з сынамі і гімназістамі

шмат гора. У ліпені 1941 г. быў прызваны ў армію сын Косця. Яго накіравалі курсантам у Ташкенцкае пяхотнае вучылішча, а затым на фронт, дзе быў паранены і 13 студзеня 1943 г. выбыў у шпіталь. Што адбылося потым, можна толькі меркаваць. У 1943 г. бацькі атрымалі паведамленне, што іх сын прапаў без вестак.

Страта сына для К. Былінскага была цяжкім ударам, але ён шмат працаваў. Яшчэ ў 1938 г. яго запрасілі ва Усеаюзнае радыёкамітэт у якасці пазаштатнага кансультанта, а з 1942 г. наш зямляк стаў кансультантам па сектары выпуску і працаваў у тым ліку і з Юрыем Левітанам. У іх былі добрыя стасункі, Левітан бываў у Былінскіх дома. Таксама ў гады вайны Канстанцін Іакінавіч рэдагаваў зводкі Савінфармбюро, якія склалі 9 тамоў.

З сярэдзіны 1940-х гадоў увагу вучонага ўсё больш прыцягаюць праблемы літаратурнага рэдагавання, распрацоўка навуковых асноваў гэтай практычнай дысцыпліны. Удасканаленне навуцальнага курса становіцца адным з галоўных напрамкаў дзейнасці Былінскага, яго аўтарытэт тут быў бяспрэчны. Аднак ён заўсёды падкрэсліваў, што сваёй зада-

«Асновы літаратурнага рэдагавання і працы газетнага матэрыялу». Усяго ў лінгвістычнай спадчыне К. Былінскага больш за 150 працаў, сям'я дзіцяці дапаможнікі, даведнікі і навуковыя публікацыі па метадыцы выкладання рускай мовы, па правапісе, сінтаксісе, стылістыцы, літаратурным рэдагаванні.

У чэрвені 1952 г. у Маскоўскім дзяржаўным ўніверсітэце імя М.В. Ламаносава на базе аддзялення журналістыкі філалагічнага факультэта і рэдакцыйна-выдавецкага факультэта Маскоўскага паліграфічнага інстытута быў арганізаваны факультэт журналістыкі. К. Былінскі быў прызначаны загадчыкам кафедры стылістыкі, якой кіраваў да сваёй смерці ў 1960 г.

Канстанцін Іакінавіч лічыў, што «газетная мова не дапускае вычварнасці, але прастата патрабуе сапраўднага майстэрства». Гэтаму майстэрству ён вучыў сваіх слухачоў, змагаўся «супраць сухасці мовы, збыднення яе, невыразнасці, непісьменнасці».

Іна ЦЮЛЕНЕВА,
бібліятэкар сектара краязнаўства
Цэнтральнай бібліятэкі
імя А.С. Пушкіна, г. Мазыр

Аляксандра Перапечына

сельскагаспадарчых навук Алена Захарава, браты Гусакі – кандыдат фізіка-матэматычных навук Аляксей Адамавіч, кандыдат філалагічных навук Сяргей Адамавіч і доктар фізіка-матэматычных навук Мікалай Адамавіч, а таксама доктар філалагічных навук Канстанцін Былінскі.

На жаль, імя нашага земляка прафесара К. Былінскага амаль забытае на радзіме. Яго

Студэнт К. Былінскі (першы злева), Я. Сінябрухава (другая справа ў ніжнім радзе). Мазыр, 1914 г.

Кожны, хто шукае сваё, – знойдзе!

Маладая душа не дае старэць цэлу: душа – Вітольд (часціком яго называюць Вітаўтам) Ермалёнак і яго выхаванцы, цэла – гурток, яго структура і дзейнасць. Археолога-краязнаўчы гурток «Арганаўты мінулага», створаны Вітольдам Антонавічам у Мёрскай СШ № 3, адзначыў сваё саракагоддзе. Ці столькі жывуць школьнікі гуртка? Рэдка калі, але жывуць – маем ці не адзіны, аднак яркаваты доказ таму ў «арганаўтах», якія ёсць не «для прыліку, на паперы», а на дзейнай справе – у плённай працы на карысць спасціжэння мінуўшчыны свайго краю. Спасціжэнне ж тое карэніца ў разнастайных формах: тэарэтычных занятках, працы па ўліку музейных фондаў, рэстаўрацыі экспанатаў, навуковай дзейнасці, конкурсах, краязнаўчых паходах і разведках – усё і не пералічыш. Вучні, якія становяцца сябрамі гуртка, маюць найкаштоўную магчымасць зануріцца ў віхурывую плынь стагоддзяў, жыць імі, адкрываць таямніцы, адчуваць, як б'ецца сэрца роднай зямлі. «Арганаўт» – гэта не на час, «арганаўт» – гэта назавяды, як асаблівае стаўленне да гісторыі, лад мыслення, дзе паяднаная любоў да спадчыны продкаў, прыроды нашых маляўнічых мясцінаў.

Час, падае, не зафіксаваны на паперы, ператвараюцца ў здань, незаўважна растуць у паветры таму, што памяць чалавеча ўсяго ўтрымаць не здатная, дый не павінна з натуральных прычынаў. Гады жыцця гуртка «Арганаўты мінулага» ў паветры не растрэсліся, бо знайшлі адлюстраванне на старонках новага выдання, аб'ядналіся пад вокладкай навукова-папулярнай кнігі-зборніка «Паляўнічыя за таямніцамі: аб дзейнасці археолога-краязнаўчага гуртка «Арганаўты мінулага»». Яе аўтар – заснавальнік і заўсёды ганаровы кіраўнік «арганаўтаў» В. Ермалёнак.

Кніга надаюна выйшла ў мінскім выдавецтве «Капітал Прынт» асноўным накладам 500 экзэмпляраў, да якога дадаткова было падрыхтавана яшчэ 80 асобнікаў. Кожны з іх мае 318 старонак, узабагачаных ілюстрацыямі: болей за паўтары сотні каляровых і болей за паўсотню чорна-белых.

Зборнік пачынаецца з падзякі аўтара за дапамогу ў падрыхтоўцы выдання, што сведчыць пра шчырасць, высокую годнасць і культуру. Далей змешчаная прадмова краязнаўцы і навукоўца-гісторыка Мікалая Півавара «У пошуках памяці». Сп. Півавар адзначае факт стварэння сп. Ермалёнка адметнай «мёрскай школы краязнаўства». Прадмову працягвае іскрыста-метафарычны верш-прысвячэнне нашага земляка Сяргея Панізьніка «Ліпень Вітаўта Ермалёнка», творы ягоныя сустрэнен на старонках выдання і далей. Асноўная частка кнігі пачынаецца з ўводзінаў і песні-гімна гуртка «Арганаўты мінулага», створанай і апрацаванай кіраўніком і гурткоўцамі, а таксама мёрскім паэтам Браніславам Марозам. Далей ідзе паслядоўны летапіс дзейнасці па гадах: ад

1976-га па 2016-ы. Тут мы даведваемся аб раскопках, паходах, разведках, конкурсах, канферэнцыях, экскурсіях, краязнаўчых маршрутах, пошуках і знаходках – аб усім, датычным жыцця гуртка. У вялікай колькасці ілюстрацыяў вызначальнае не імкненне да стварэння заўважнай яркавасці, а менавіта сутнасць летапісу – гэта жывы арганізм, і рух яго – у канкрэтных людзях, сябрах, асобах. У ілюстрацыях захаваная дарагая памяць аб пакаленнях вучняў. Цудоўна, што мы маем магчымасць не толькі прачытаць пра іх, але і, пагартаўшы старонкі, пабачыць іх дзе вясёлыя, а дзе сур'ёзныя твары. Звярнуцца да пачаткаў – 1970-х, і да сучаснасці – гадоў 2000-х. Адначыць справы – экскурсіі, выстаўкі, конкурсы, семінары, заняткі, форумы і іншае. У здымках добра прасочваюцца асноўныя вехі, з якімі дзейнасць сяброў гуртка мае прамую сувязь: першы ўдзел у раскопках у 1977 г., стварэнне гістарычнага музея ў Мёрскай СШ № 3 у 1986 г., распрацоўка маршрутаў «Срэбныя пярсцёнак Мёршчыны» і «Бронзавы пярсцёнак Мёршчыны» ў 2005 і 2006 гг. адпаведна, распрацоўка краязнаўчага велапахода «Малы залаты пярсцёнак Мёршчыны» ў 2007 г., стварэнне і адкрыццё на базе СШ № 3 музея кнігі і друку ў 2009 г., пачатак выдання газеты «Мёрская даўніна» ў 2011 г., стварэнне веламаршруту «Пярсцёнак

ваіны 1812 г. Паўночны напрамак» у 2012 г., распрацоўка краязнаўчага веласіпеднага пахода «Враслаўска-Друйскі пярсцёнак» у 2014 г., адкрыццё пры СШ № 3 этнаграфічнага музея «Сялянская хата» ў 2015 г., распрацоўка велапахода «Дрысенска-Дзісенскі пярсцёнак ваіны 1941 – 1944 гг.» у 2016 г. Вехі ж гэтыя пералічаныя значнай колькасцю больш дробных падзеяў: разведкаў, паходаў і вандровак.

Выдатна, што музеі, якія з'яўляюцца базай для працы гуртка «Арганаўты мінулага», атрымліваюць дапамогу ад шчырых патрыётаў радзімы. Гэтыя людзі дораць экспанаты, а таксама аказваюць іншую вельмі патрэбную падтрымку. Гісторыя гуртка знітаная з дарцамі, таму ў кнізе іх асобы таксама надзелены належнай справядлівай увагай.

Да забяспечанасці зборніка ўнёсла паэтычным кампанентам спрычыніўся таксама і паэт Антон Бубала, бясспрэчна, першы краязнаўца Верхнядзвінскага краю, грунтоўна абазнаны ў гісторыі і геаграфіі мясцовасці.

Асноўная частка кнігі завяршаецца развагай-падсумаваннем аўтара «Замест эпілога». Адзначаецца, што зборнік – адлюстраванне бегу 40 гадоў гісторыі гуртка «Арганаўты мінулага», ён – спеасаблівае даніна і дзёнік памяці, але не помнік, бо гурток жыве і цяпер. Новае пакаленне гурткоўцаў натхняецца прыкладам папярэднікаў і дасягае сваіх непаўторных поспехаў у шчырай працы на карысць землякоў і краю, гісторыю якога працягвае пісаць уласноручна.

Грунтоўнасць працы пацвярджаецца шырокім колам прыцягнутай літаратуры: артыкулы з газетаў раённага, абласнога і агульнанацыянальнага ўзроўняў, матэрыялы навукова-краязнаўчых і навукова-практычных канферэнцыяў, зборнікі матэрыялаў і конкурсных працаў, тэксты радыёперадачаў і іншае. Асобна выдзелены спіс асноўнай выкарыстанай літаратуры, у які ўваходзіць праца беларускіх даследчыкаў-навукоўцаў, таму гісторыі гуртка «Арганаўты мінулага» і кніга «Памяць» Мёрскага раёна.

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць даўняга сябра і члена рэдкалегіі нашага выдання з грунтоўнай кнігай. Зычым далейшых поспехаў у творчых пошуках, у зберажэнні нашага гістарычнага скарбу.

У канцы зборніка змешчаныя метадычныя матэрыялы, што абавязкова прыцягнуць увагу настаўнікаў і краязнаўцаў, бо могуць быць скарыстаныя для арганізацыі дзейнасці ўласных археолога-краязнаўчых гурткоў як ужо неаднаразова апрабаваныя і вывераныя на практыцы пад час працы гуртка «Арганаўты мінулага». Прадстаўлены структурываны план правядзення заняткаў, які складаецца з уступу, асноўнай часткі, уласобленай у пяці тэматычных пунктах, і замацавання ведаў. Для падтрымання актыўнасці і ўвагі вучняў выкарыстоўваюцца элементы гульні і пытанні на ўсталяванне зваротнай сувязі, з мэтай кантролю засваення матэрыялу, унясення своечасовых удакладненняў і карэкцыяў. Ёсць тут і адукацыйная праграма аб'яднання па інтэрэсах турысцка-краязнаўчага профілю «Арганаўты мінулага». Усё распрацавана дакладна: маецца тлумачальная записка, вызначаныя мэты і задачы, вылічаны вучэбна-тэматычны план, вызначаны змест праграмы і формы працы, прыведзены спіс літаратуры для выкарыстання педагогамі і вучэбцамі. Прапанаваная таксама і праграма заняткаў для старэйшай групы археолога-краязнаўчага гуртка «Арганаўты мінулага» пад назвай «Мой любы край – Мёршчына». Структура гэтаксама цалкам вытрыманая: тлумачальная записка, мэта заняткаў і задачы па яе дасягненні, тэматычнае планаванне, якое налічвае 34-35 тэмаў, у залежнасці ад абранага падыходу, змест праграмы, а таксама 31 пункт крыніцаў і літаратуры. Апошняя прадстаўленая навуковымі і навукова-папулярнымі выданнямі на беларускай, рускай і польскай мовах.

Завяршае кнігу бібліяграфічная даведка пра газетныя публікацыі В. Ермалёнка, а таксама кароткія біяграфічныя звесткі аб аўтары.

Звярніцеся да кнігі «Паляўнічыя за таямніцамі»: многія «арганаўты», якіх лёс раскідаў па свеце, пабачаць там сябе, людзі, неабякавыя да мінуўшчыны роднага краю, папоўняць сваю скарбонку ведаў пра спадчыну продкаў і справы сучаснікаў па яе пошуку, папулярнасці, захаванні і перадачы нашчадкам. Настаўнікі і краязнаўцы знойдуць для сябе карысныя метадычныя падказкі ў галіне патрыятычнага выхавання моладзі ў складзе гурткавай арганізацыі. Для ўстаноў, што займаюцца турысцкай дзейнасцю, – гэта неацэнная крыніца інфармацыі, бо іншая падобнай кнігі, якая б утрымлівала такое дакладнае апісанне вялікіх турыстычных маршрутаў і мноства больш дробных вандровак па Мёрскім раёне, яшчэ не выдавалася. Дзіві гурткоўцаў «Шукаць і знаходзіць – знайсці і захаваць!» падказка шлях па старонках кнігі, і кожны, хто шукае сваё, – знойдзе.

Шчыра дзякуем шануюму Вітольду Антонавічу за яго адданую працу, клопат і намаганні па зборы і зберажэнні старонак жывой памяці дзейснай хады гуртка «Арганаўты мінулага».

*Ігар КАНДАРАТОВІЧ,
г. Мёры*

Нашы віншаванні

14 студзеня паэт, празаік, публіцыст і грамадскі дзеяч **Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ** адзначаў 70-годдзе. І амаль усё жыццё ён служыць Айчыне, народу, з якім з'яднаны, паводле ўласных словаў, «слязамі, потам і крывёй».

Нарадзіўся Навум Якаўлевіч у Полацку. Пасля заканчэння сярэдняй школы працаваў на заводзе шкловалакна, карэктарам, літсупрацоўнікам полацкай газеты «Сцяг камунізму», рэдактарам радыёвяшчання наваполацкага вытворчага аб'яднання «Палімір», быў супрацоўнікам наваполацкай гарадской газеты «Химик». Скончыў Віцебскі педагагічны інстытут, працаваў уласным карэспандэнтам Беларускага радыё ў Віцебскай вобласці. Пазней – намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Вожык», намеснікам старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў, галоўным рэдактарам каардынацыйнай дырэкцыі Беларускага радыё. Цяпер ён галоўны дырэктар міжнароднага радыё «Беларусь». Узнагароджаны медалём Францыска Скарыны, з'яўляецца лаўрэатам шматлікіх літаратурных прэміяў, мае званне заслужанага журналіста Беларускага саюза журналістаў. Ён ганаровы грамадзянін Наваполацка.

Выдаў кнігу эсэ «Шляхі і вяртанні», больш за дзясятка паэтычных кніг, сярод якіх «Сцяжына», «Брама», «Голас і рэха», «На трапяткім агні», «Сюжэт для вечнасці» ды іншыя. Выступае з літаратурна-крытычнымі і публіцыстычнымі артыкуламі. На радыё і тэлебачанні стварыў адмыслова праграму «Дыя@блог. Пра мову», «Беларусь ад "А" да "Я"» ды інш.

Віншuem члена Рады ГА «Беларускі фонд культуры» і сябра рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты» Навума Якаўлевіча Гальпяровіча з юбілеем. Зычым моцы, поспехаў, бадзёрасці і творчай няўрымслівасці. Няхай усэрца стукваюць паэтычныя радкі!

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

* * *

Убессмяротным слоўніку зямлі
Ёсць словы ціхай беларускай песні.
Яны нібыта з мрояў уваскрэслі,
Яны нібы ад вечнасці прыйшлі...
Яны ўпляліся ў велічны сувой.
Я іх з таемнай радасцю шукаю
І з ціхім сумам у душы спяваю
Святыя словы ад зямлі маёй.

* * *

Застаюцца песня і Радзіма.
Можа ўсё мінаць, але яны
Непадзельныя, не знікнуць з дымам
Восені, каханія ці вясны.
Толькі гэта будзе не часова,
Будзе вечна жыць, як і жыве
Светлае, на роднай мове слова,
Месячная сцежка на траве.
І няхай жыццё не вельмі пеціць
Тых, каму Айчыны боль баліць,
Ёсць Радзіма – значыць, будзе песня.
Будзе песня – і Радзіме жыць!

Мясцэчка Жодзішкі ў Смаргонскім раёне – край прыгажосці, якую варта пабачыць. Тут добра пачуваюцца даўніна і сучаснасць. У гэтай мясціне продкі шчыра працавалі, каб нашчадкі не забываліся сеяць, касіць, частаваць смачным хлебам.

Нядаўна тут зноў уздыхнуў вадзяны млын, якому больш за дзвесце гадоў, засоп, вадою забурліў. Колы закруціліся, бо вады напіліся. Да гэтага млына здаўна ехалі на вазах, каб змалоць зерне.

У млына з'явіўся новы гаспадар – прадпрымальнік Францішак Жылка. Ён адрамантаваў будынак, упрыгожыў яго, а на трэцім паверсе стварыў музей народнага побыту. Тут працуюць ткацкія станкі – кросны, ганчарны круг. Ахвочыя могуць паспрабаваць сябе ў кавальскай справе, а таксама сукаць ніткі, часаць лён, папрацаваць сталярнымі пры-

І цешыліся, калі выплівала бялюткая мука. Пах яе не пакаідаў абыякавымі нікога.

Мясцовы святар асвяціў усе залы незвычайнага будынка. А потым самадзейныя артысты і ўдзельнікі тэатра фальклору «Матуліна хата» (Мінск) заспявалі польскія і беларускія народныя песні, запрасілі ў танцавальнае кола. Дзеці і моладзь упадабалі гульнявую праграму.

А вадзяны млын усё круціў сваё кола, якое мілагучна парывала, вада спывала сваім падгалоскам, прыгожа гуляла іскрынкамі сонца. Гэта млыновая

фантазія яшчэ больш упрыгожыла жодзішскую зямлю.

...Ён дышае, ён жыве, ён круціць кола, каб дарыць бялюткую муку для бохана духмянага хлеба.

Мікола КОТАЎ,
фалькларыст,
пазаштатны карэспандэнт
«Краязнаўчай газеты»

Фота
Васіля і Аляксандра
КУЛКОВЫХ

ладамі... Можна паспрабаваць самому розную працу, што выконвалі продкі.

Вакол млына ж – надзвычайны краявід, прырода такая, дзе лёгка дыхаецца. Тут пачуваеш сябе здаравейшым, а вада са студні-жураўля надае сілаў ды бадзёрасці.

На ўрачыстасць адкрыцця адноўленага млына сабраліся не толькі мясцовыя жыхары – прыехалі госці са Смаргоні, з Мінска. З вялікаю цікавасцю яны разам з жыхарамі Жодзішкаў назіралі за працай млынара. Вучні паспрабавалі засыпаць зерне ў бункер.

Вершы неаб'якавага сэрца

У снежны атрымаў у падарунак зборнік вершаў Людмілы Шувалавай «Жыцця сюрпрыз» (выдавец Ю.Ю. Аляксеева, кніга выйшла невялічкім накладам). Нарадзілася паэтка 31 кастрычніка 1947 года ў г. Котлас Архангельскай вобласці ў сям'і беларуса і расіянікі. Пасля 1981 года стала жыць і працаваць у Баранавічах. Л. Шувалава 38 гадоў аддала працы тэхнічным інвентарызатарам, інжынерам, інжынерам-брыгадзірам. Яна мае дачку, двух унукаў і маленькую

праўнучку Юлечку, якой два з паловаю гадкі.

Як неаднойчы распавядала Людміла Аркадзеўна, вялікую падтрымку атрымала ад баранавіцкага паэта (пазней члена Саюза пісьменнікаў Беларусі) Анатоля Станкевіча, які пастаянна адзначаў і заўважаў яе лепшыя вершы. Друкавалася ў газетах «Наш край», «Шаг», «Текстильщик», у альманахах «Святліца», «Гоман», «Акно», калектыўных зборніках «Подохам адзіным», «Гаманлівае дрэва

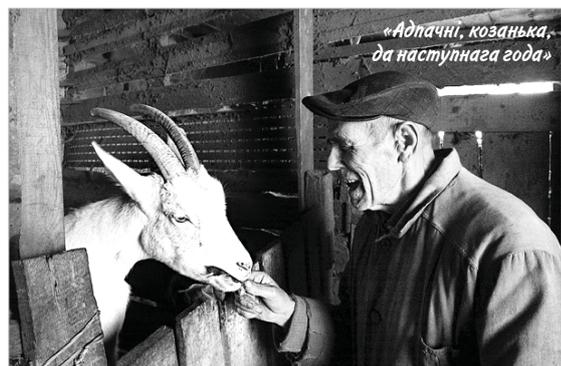

любаві», «Вечнасць... А там? Што там?», «Паэзія» (2010, 2011).

Спн. Людміла дбае не толькі пра сябе, але і арганізоўвае творчыя юблейныя мерапрыемствы лепшых прадстаўнікоў літаратурынага аб'яднання «Ліра» пры гарадскім Доме культуры Баранавічаў, якім кіруе ўжо 10 гадоў. На яе вершы кампазітары В. Аліхвер, І. Асос, Н. Жыткевіч і М. Скрыпка напісалі багата песень, якія выконваюць салісты хораў «Ветэран» і «Неспакойныя сэрцы». Ёсць у спн. Людмілы чатыры аўтарскія песні. Гэтыя творы таксама гучаць на канцэртах і творчых сустрэчах.

Я задаволены падарункам баранавіцкай літаратаркі і спадзяюся, што будуць творчыя сустрэчы ў яе родным горадзе і ў сталіцы.

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ,
г. Мінск

Фота Ніны КАЗЛЕНІ

На вясну павярнулася

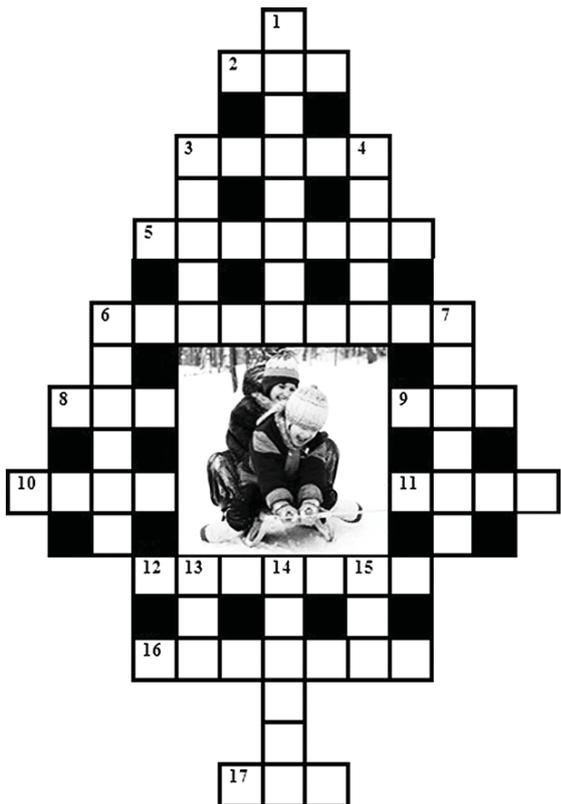
Уздоўж

2. «Змоўкла пушча, сціхла бура, // Зоры замігали. // І зямля і лес пануры // Новы ... віталі». З верша Якуба Коласа «Пад Новы ...». 3. «Хай бульба родзіць, // Хай ... ходзіць, // Хай патальня трашчыць, // На ёй скварка пішчыць» (навагодняе пажаданне). 5. Калі ў ноч на Нараджэнне Хрыстовае неба зорнае, то ў наступным годзе будзе багаты прыплод жывёлы і багаты ... на ягады (прыкм.). 6. Спартсмен, які займаецца альпінізмам. 8. «Новы год – і госці зранку // Прыляцелі ў ... да Янкі. // Снег ідзе, мароз трашчыць, // Цяжка птушкам бедным жыць». З верша М. Сазончыка «Госці». 9. ... у коміне слупам – да халадоў (прыкм.). 10. «Упрыгожаная ... // Зіхацела, як вясёлка. // І запляскалі ўсе ў ладкі, // І наўкруг пайшлі ўпрысядкі». З верша У. Мацвеевіч «Елка-вясёлка». 11. «Ледзьве холад на парог, // Мішка ... у свой бярог». З верша Р. Барадуліна «Як звяры зіму сустракаюць». 12. Новы год – к вясне ... (прыкм.). 16. «Кожны раз пад Новы год // Ладзьяць ёлкі ...». З верша Ф. Ляшонка «Пад Новы год». 17. «Каб нажалі ... коп жыта, // Каб сям'я была ўся сыта. // Каб скацінка вадзілася, // Каб пшаніца радзілася!» (каляднае пажаданне).

Упоперак

1. Вячоркі на Піліпаўскі пост, пад час якіх прадуць (разм.). 3. Чорная вугальная фарба арганічнага паходжання. 4. Рэдкая афрыканская жывёліна сямейства жырафаў. 6. Надшылі Калядкі – бліны ды ... (прыкм.). 7. ... кажа «годзе», а вочы: «яшчэ!» (прыкм.). 13. Род даўгахвостых папугаёў. 14. Поўны круг вярчэння. 15. Слова, што выражае здзіўленне.

Складў Лявон ЦЕЛЕШ

У тэатры «Зьніч»

22 і 24 студзеня будзе ісці лялечны монаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура Вольскага. Рэжысёр і выканаўца Вячаслаў Шакалідо распавядзе маленькім глядачам пра двух сяброў – хлопца Марціна і ката Максіма, з якімі адбылася незвычайная гісторыя.

Увечары 22 студзеня на сцэне монаспектакль «Прыпадаю да нябёс». «Я думала, лёсам мне дадзена многа, і многае, праўда, мне лёс падарыў...». Гэтыя радкі належаць Яўгеніі Янішчыц, для якой паэзія стала жыццём. Яе паэтычныя вобразы не адпускаюць чытача, нязменна саграюць цеплынёю.

«Пачакай, сонца!»

Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Марыя Кучынская.

Увечары 23 студзеня паэтычны монаспектакль «Любіць» паводле вершаў Анатоля Вяцінскага і пазмы «Дажынкі», прымеркаваны да 85-годдзя паэта. Яго словамі «Што значыць зямное шчасце здабыць? Любіць...» паразважае аўтар інсцэніроўкі і выканаўца спектакля Галіна Дзягілева.

Увечары 24 студзеня на сцэне будзе ісці паэтычна-драматычны монаспектакль «Красёны жыцця» паводле пазмы Якуба Коласа «Новая зямля» да 135-годдзя класіка. Яе галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумей і любіў – якой дыхаў, з якой зрадніўся, якую жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс нананаву іншае...

Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Аляксей Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. У спектаклі гучаць народныя мелодыі і песня «Дарогі» кампазітара Алега Залётнева.

25 студзеня глядачы ўбачаць музычна-драматычную прыпавесць «Пачакай, сонца!» паводле рамана ў вершах «Маруся Чурай» Ліны Кастэнка і вершаў Ніны Мацяш. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, кампазітар – Алег Залётнеў.

Монаспектакль распавядае аб каханні і пакутах украінкі Марусі Чурай, вядомай у народзе сваімі песнямі, з якімі Украіна не развівалася ні ў горы, ні ў радасці. Герайна спектакля асуджаная за ненаўмыснае забойства свайго жаніха, і толькі слова Багдана Хмяльніцкага ратуе жыццё Марусі.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Студзень

19 – «Гродзенские губернские ведомости», афіцыйная газета Гродзенскага губернскага праўлення (1838 – 1915) – 180 гадоў з пачатку выдання.

19 – Каралькова (па мужу Трушко) Галіна Аляксандраўна (1943, Віцебск – 2001), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

20 – Старжынская Наталля Сцяпанаўна (1948), вучоны ў галіне педагогікі і лінгвістыкі, выдатнік адукацыі – 70 гадоў з дня нараджэння.

21 – Кіркор Адам Ганоры Карлавіч (1818 – 1886), беларускі і польскі этнограф, археолаг, публіцыст, выдавец, гісторык літаратуры, грамадскі дзеяч, акадэмік АН у Кракаве – 200 гадоў з дня нараджэння.

22 – Ярашэвіч Іосіф (Юзаф) Бенядзіктавіч (1793 – 1860), беларускі і польскі гісторык, этнограф, юрыст – 225 гадоў з дня нараджэння.

23 – «Магілёўская праўда» (Магілёў; 1918), абласная грамадска-палітычная газета – 100 гадоў з пачатку выдання.

23 – Рэч Паспалітая, феадальная федэратыўная дзяржава, у якую аб'ядналіся Польшча і ВКЛ – 225 гадоў з часу Другога падзелу (1793).

25 – Гуткоўскі Павел Макаравіч (1893, Слуцкі р-н – 1962), графік, майстар вокладкі і экслібрыса, стваральнік графічнага вобраза новых беларускомовных часопісаў пачатку XX ст., аўтар першага афармлення паэмы «Новая зямля» Якуба Коласа (1923) – 125 гадоў з дня нараджэння.

25 – Сабольчыкаў Васіль Іванавіч (1808, Віцебск – 1872), архітэктар, бібліятэкар Імператарскай Публічнай бібліятэкі ў Пецяярбургу, роданачальнік расійскага бібліятэказнаўства – 210 гадоў з дня нараджэння.

26 – Малкін Барыс Яўсеевіч (1908 – 1972), мастак тэатра, графік, ілюстратар – 110 гадоў з дня нараджэння.

26 – Новікаў Іван Рыгоравіч (1918, Клімавіцкі р-н – 2001), пісьменнік, журналіст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1965), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя П.М. Лесяшынскага (1968), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974) – 100 гадоў з дня нараджэння.

28 – Пташук Міхаіл Мікалаевіч (1943, Ляхавіцкі р-н – 2002), кінарэжысёр, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982), прэміі Ленінскага камсамола (1980) – 75 гадоў з дня нараджэння.

28 – Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. (1588 – 1840), Трэці Статут ВКЛ, звод законаў феадальнага права, помнік прававой культуры і юрыдычнай думкі XVI ст. – 430 гадоў з часу зацвярджэння.

29 – Самойла Уладзімір Іванавіч (1878, Мінск – 1941), публіцыст, літаратурны крытык, філосаф – 140 гадоў з дня нараджэння.

31 – Юрчанка Георгій Фёдаравіч (1928, Мсціслаўскі р-н – 2014), пісьменнік, крытык, мовазнаўца, зборальнік фальклору – 90 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

- Староста нечым дагадзіў пану. І той запрасіў яго да сябе на гарбату.
 - Пі без цырымоніі, – буркнуў пан. Трымаючы шапку ў левай руцэ, староста адну за другой выпіў некалькі шклянак пустога кіпеню і, нарэшце, паказваючы на цукар, узмяліўся:
 - Паночку, дазвольце хоць адну шклянчанку з цырымоняю...
- – Мужыку і ў печке горш, чым пану...
 - Чаму?
 - Бо пан спакойна сядзіць у катле і кіпіць, а мужык мусіць дровы сячы і пад кацёл класці.
- Калісь жыві вельмі лоўкі злодзей. Раз дачуўся ён, што ў аднаго чалавека ёсць шмат грошай, і вырашыў іх украсці. Удзень залез на гарышча і каля бэлькі ў столі пракрыўціў дзірку, каб было відаць, дзе гаспадар гэтыя грошы хавае.
 - От гаспадар з гаспадыняй панячэралі і да сваіх грошай: глядзяць, ці не ўзяў хто. Пасля стары пачаў маліцца:
 - Госпадзі, ачысці душу маю!
 - Ачышчу! – кажа зверху злодзей.
 - Госпадзі, ачысці душу жонкі маёй!
 - Ачышчу! – абяцае злодзей.
 - Госпадзі, ачысці душу сына майго!
 - Ачышчу! – кажа злодзей.
 - Госпадзі, ачысці душу майго суседа!
 - Не ўпраўлюсь...
 - А калі яны назаўтра ўсталі, у хаце было пуста – ачысціў іх гэты злодзей да ніткі.
- Да следчага прывялі двух злодзееў.
 - Дзе ты жывеш? – пытае ў аднаго з іх следчы.
 - Пад мастам, – адказвае той.
 - А ты? – спытаў ён другога.
 - А я ў яго на кватэры.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск: Беларусь, 1970)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРТАЧЫ – рамеснікі на тэрыторыі Беларусі канца XVI – XVIII стст., якія не ўваходзілі ў цэні рамеснікаў. Тэрмін партач набываў адцэнне мянушкі, якая трэціравала такога рамесніка. Вырабы партачоў, выкананыя без прытрымкі нарматываў цэхавых уставаў, лічыліся горшымі па якасці, майстэрству, кваліфікацыі за вырабы цэхавых майстроў.

ПАРУБОВЦКАЯ ГРАМАДА – (ад укр. парубок – хлопец, халасцяк), аб'яднанне, саюз некажанатай вясковай моладзі на паўднёвым захадзе Беларусі і ва Украіне; перахытак старадаўніх мужчынскіх саюзаў, у якім зберагліся сляды перабайтнага калектывізму. Існавала да пач. XX ст.

У парубовцкую грамаду прымалі хлопцаў з 17 – 18-гадовага ўзросту. Унутры саюза існавалі звычай і няпісаны правілы паводзінаў у адносінах да сваіх сяброў і дзяўчатаў-аднавіскавак. За ўступленне ў парубовцкую грамаду браўся невялікі грошавы ўзнас. Мела агульную касу, выбарнага атамана, месца зборшчыаў (на вуліцы, ігрышчах, вясчорках). Адгравывала пэўную ролю ў грамадскім жыцці дарэвалюцыйнай вёскі, карысталася прызнаннем бацькоў, сельскай грамады.

ПАРТРЭТ – (франц. *portrait* ад састарэлага *portraire* – ствараць вобраз) у літаратуры:

1) апісанне знешняга выгляду чалавека (рысаў твару, мімікі, жэстаў, паходкі, адзення), адзін са сродкаў характарыстыкі героя. Дзе магчы-

масць перадаваць сацыяльны і псіхалагічны тыпаж персанажа, выявіць аўтарскае стаўленне да яго.

У старажытнай літаратуры партрэт не надаваўся вялікага значэння: герой не меў выразных індывідуальных рысаў, а знешні яго выгляд быў стэрэатыпным і абзначалі толькі прыналежнасць да пэўнага асяроддзя. Важнае месца партрэт заняў у рамантычнай літаратуры, дапамагаючы паэтычна ўзвышаць героя ці, наадварот, эстэтычна зніжаць, дыскредытаваць яго (Бандароўна і пан Патоцкі ў паэме Янкі Купалы «Бандароўна»). Рамантычны партрэт ствараўся эмацыяна-экспрэсіўнымі штрыхамі, што перадавалі агульны лад, кірунак унутранага жыцця героя (часам рамантыкі карысталіся кантрастным партрэтам для адлюстравання супярэчнасцяў чалавечага характару). Эмацыяна-ацэнны партрэт сустракаецца і ў рэалістычнай літаратуры, у прыватнасці ў пісьменніках паэтычнага светаадчування (Якуба Коласа, М. Лынькова, Я. Брыля, І. Навуменкі ды інш.). У трылогіі Якуба Коласа «На ростанях», напр., партрэтны апісанні выяўляюць або пачуцці аўтарскай прыхільнасці да герояў (Лабановіч, Ядвіся), або іранічна-здэклівае стаўленне да іх (інтэлігентны абывацелі). У рэалістычнай літаратуры партрэт – найперш сродка псіхалагічна абмалёўкі характару; знешні выгляд героя красамовны сваёй эстэтычнай выразнасцю і асацыятыўна звязана з пэўным персанажам.

Партрэтная характарыстыка псіхалагічна дзейная і ў паказе душэўнага стану героя ў пэўны момант, у рас-

Багушэвіцкая статуэтка

крыцці звылоцны яго характару. Таму партрэт звычайна даецца ў творы не ў закончанай і статычнай форме, а асобнымі фрагментамі, што адлюстروўваюць гэтую эвалюцыю. Партрэтная характарыстыка можа быць прамой, г.зн. аўтарскай, і ўскоснай, што даецца адным персанажам другому. Іх чаргаванне і супастаўленне дае магчымасць стварыць яркі, шматгранны характар:

2) біяграфічны нарыс пра пісьменніка, мастака, грамадскага дзеяча, у якім аўтар, абшпаючыся на суб'ектыўны ўражанні і захоўваючы пры гэтым дакументальную дакладнасць у перадачы фактаў, узаўважвае часаснае аблічча чалавека. Літаратурны партрэт паэтаў Заходняй Беларусі (Міхася Васілька, М. Засіма, А. Салагуба), пісьменнікаў канца XX ст. (У. Караткевіч, Н. Гілевіч) стварыў У. Каленік.

У выяўленчым мастацтве – адзін з асноўных жанраў (і асобны твор) жывапісу, графікі, скульптуры. Асноўна жанру партрэта – мемарыяльны пачатак, увекавечванне аблічча канкрэтнага чалавека. Найважнейшы крытэрыі партрэтнасці – падабенства выявы і мадэлі, якое вынікае з дакладнай перадачы вонкавага выгляду партрэтаванага і праўдзівага раскрыцця яго духоўнай сутнасці ў адзінстве індывідуальных і тыповых рысаў, уласцівых яму як прадстаўніку пэўнай гістарычнай эпохі, нацыянальнасці, сацыяльнага асяроддзя.

Часта партрэтам называюць усялякую індывідуалізаваную выяву чалавека, калі яна з'яўляецца адзінай або галоўнай тэмай твора. Звычайна партрэт ствараюць з натуры, але могуць быць выкананыя з маскі, знятай з партрэтаванага, або з прыжыццёвага партрэта. Часам ствараюць паводле ўспамінаў або ўяўлення мастака, дакументальных ды інш. матэрыялаў. У кожным партрэце, які правіла, выяўленае аўтарскае стаўленне да партрэтаванага. Паводле прызначэння, спецыфікі формы, характару выканання вылучаюць партрэты: станковыя (жывапісныя, графічныя, скульптурныя) і манументальныя (манументальная скульптура і жывапіс); парадныя, камерныя, сатырычныя і гумарыстычныя (карыкатура, шарж); у рост, па калені, па пояс, па грудны, галава; анфас і профіль і інш.

Фрэска XII ст. з Спасўскай царквы ў Полацку. Верагодны партрэт Ефрасініі

(Працяг артыкула будзе)